

Family - The center of qualitative development at the human species / Familia – sediul dezvoltării calitative a speciei umane

Angel Iulian Popescu

World Outstanding Medical Doctors' Association, Hong Kong, Beijing, China, Asociația "Stil de Viață, Educație și Sănătate", București

Address correspondence to: Angel Iulian Popescu, World Outstanding Medical Doctors' Association, Hong Kong, Beijing, China, Asociația "Stil de Viață, Educație și Sănătate", București, România. Ph.: +4 072 700 5956; E-mail: angel.iulian.popescu@gmail.com

Abstract

Technology, cybernation compete with individuals and family – they are caught into a reductionist equation in which the wide social transformations brought by the accelerated economic globalization are essentially focused on a maximization of the ratio between production, costs and profit – in almost every life segments proving their reliability by low installation and maintenance costs comparatively to humans. The growth of the world population masks low levels of psychological maturation and personal development, an inefficient social integration and a high rate of social exclusion taking atypical forms. The technological progress brought a gradual behavioral alienation, the individual being separated from his current cosmo-geo-biological reality and existence. The survival of the couple social role is determined by the psycho-social maturation of the individual, his personal and professional development, as foundation and contribution, both being essential for supporting a profound partnership, reaching a high level of personal satisfaction, and for nourishing a parent-child relationship with descendants of high social value. A lowering of these values leads to an impoverished anthropological framework and an alienated society. An imbalance appears between the psychological maturation level (the self accomplishment remains low) and the professional one (the effective intellectual or technical ability goes up). The second one, coupled with an exacerbated individualism (the self-centered man and the over-esteemed woman complex) brings an inter-specific competition spirit (undermining not only the partner's qualitative transformation but also his/her own). The chances of keeping a relationship and building a marital solidarity go down affecting thus the environment itself of the continuous personal development.

Keywords: social programming; personality; personal development; alienation; social determinism.

Motto: „Universul ne va fi curând mai bine cunoscut decât această lume misterioasă și total autonomă cu care suntem identificați, deși noi nu suntem uniți cu ea decât prin legături stranii: vorbesc despre trupul nostru. Abia s-a început să se bănuiască infinitele lui posibilități. Anumite practici magice, anumite stări extatice ale marilor inițiați, anumite droguri, anumite experiențe întâmplătoare și anumite anomalii au permis, de altfel, să se constate unele dintre uimitoarele aptitudini ale acestei structuri care ne însoțește...” Aldous Huxley – 1894-1963 (în Pauwels, L. și Breton, G., 1977)

Familia – o problemă de direcționare a existenței umane. Existența umană – o problemă de cunoaștere complexă. Cunoașterea complexă – o problemă de metodă

Trecând în revistă discuțiile și analizele contemporane privind individul, cuplul și familia umană, am constatat fie perpetuarea unor stereotipii neproductive și neconcludente ce ascund în spatele lor o lipsă de înțelegere paradigmatică a complexității aspectelor abordate (de multe ori legăturile cauzale reale nefiind evidențiate corespunzător sau fiind intenționat trecute cu vederea pentru a evita potențiale controverse), fie încercări de a orienta cercetarea fenomenelor asociate acestei problematici, într-o manieră pseudo-științifică, neconcludentă și lipsită de temeinicie, către direcții artificiale (familia nu se poate reduce doar la un rol de marketing prin care se vând diverse lucruri – un pattern în care apar copii și adulți ce prin asociere cu diverse produse duc o viață mai „fericită”). Este momentul ca vocile celor care vor să obțină mai mult de la cercetarea acestor aspecte să se întâlnească la o masă dialogală.

Pretenția de a aborda familia ca temă de cercetare în sine plasează o responsabilitate uriașă pe umerii celor care studiază societatea și care propagă un anumit tip de cunoaștere socială. De modul în care este concepută și diseminată această abordare a vieții depinde atingerea unui raport optimizat între perpetuarea fizică a speciei (regresia existenței ei la un nivel alienat, gregar, animalic fiind oricând posibilă chiar în contemporaneitate, pentru păstrarea și dezvoltarea socială în aceste condiții medievale-dându-se o adevărată luptă – Neuwirth, 2004), ce implică supraviețuirea acesteia prin valorificarea și conservarea resurselor economice și materiale într-un mod organizat, și existența ei calitativă, dictată de prezența unui enorm potențial latent (Bădescu, 2001), ce vine să adauge speciei o teleologie spirituală, spiritualitatea nefiind un fenomen artificial sau un epifenomen, ci chiar una dintre fațetele speciei înseși (Larcher, 1957). Pentru a aprofunda aceste componente și a extinde cunoașterea științifică, este necesară realizarea unei analize complexe (Săhleanu et al., 1966), de antropologie integrativă, care să valorifice rezultatele descriptive ale ramurilor ei clasice – generală și medicală (Bix, 2006), religioasă (Eliade, 1995) și mistică (David, 1972); o asemenea analiză poate oferi viitorului individului și familiei un orizont echilibrat de înțelegere și organizare, ce trece dincolo de o simplă perspectivă biologică, evolutivă, interspecifică, de mediu (precum cea enunțată de Loudon et al., 2006) sau de relaționare multiculturală.

Hegel vorbea despre teză, antiteză și sinteză atunci când se referea la modalitatea de avansare a cunoașterii, ca despre o afirmare, o negare sau o afirmare a ceva opus și o conciliere ulterioară a celor două. Modelele de gândire dezvoltate astfel au însă marele dezavantaj că pleacă de la o cunoaștere relativă ce include în ea numai elementele cunoscute, evitând o discuție cu privire la interacțiunea cu factorii necunoscuți ce își fac totuși simțită prezența prin însăși imposibilitatea de a fi omiși din logica demonstrației existenței vieții. Faptul că am deslușit parțial unele reguli ce se aplică părților nu ne îndrituiește să le atribuim și întregului, știut fiind faptul că acesta nu este suma părților și nu funcționează după regulile existente în acesta, având propria sa formă și dinamică ce transcende planul nostru existențial.

Orice încercare serioasă de abordare a speciei umane trebuie să evite focalizările teoretice în idealism și biologism. Plecând de la o analiză cauzală fundamentată (Săhleanu și colab., 1966), care să gestioneze în mod corect datele privind structura, mecanismele și manifestările individului uman – ca profil al unei ființe dinamice cu componente în egală măsură demonstrabile, cuantificabile și nedemonstrabile, necuantificabile – investigația nu trebuie să omită niciuna dintre informațiile existente (chiar dacă acestea nu se suprapun unui tipar cunoscut, punerea de întrebări cu privire la fenomenele manifeste rămâne o cale eficientă de extindere a cunoașterii noastre), urmărindu-se găsirea unor răspunsuri coerente, cu consecințe pozitive în plan practic, la întrebări precum cine suntem, de unde venim și încotro mergem, răspunsuri care să poată fi operaționalizate prin procesul formativ de umanizare superioară, în scopul optimizării existenței noastre. Acest lucru înseamnă în primul rând depășirea fazei conflictuale a controversei alimentate de cele trei orientări ale cunoașterii speciei umane – orientarea sinelui emergent (Stevens, 2012), orientarea sinelui

activat din latență (Hawkins, 2001) și orientarea sinelui reactivat după o cădere în latență (Cremo, 2007) – și în, al doilea rând, integrarea cantitativă a informațiilor aduse de aceste modele în scopul atingerii unei deplinătăți calitative a existenței umane (Carrel, 1951).

Din punctul de vedere al unei inginerii sociale, programarea biologică a speciei umane asigură infrastructura vieții și propagarea intergenerațională a acesteia. Programarea socio-comportamentală este menită să actualizeze la nivelul descendenților realizările generațiilor anterioare aducând un plus de valoare cu impact social. Optimizarea raportului dintre programarea biologică și cea socio-comportamentală întâmpină încă numeroase dificultăți date de complexitatea fenomenologiei umanului ca spațiu de interferență multidimensională, controversele privind preexistența sinelui spiritual și emergența acestuia (Wundt, 1967 [1874] și Mead, 1903), cele privind sexualitatea și cultura (Freud, 1962 [1930] și Jung, 1994 [1971]), cea privind raportul dintre pulsunile instinctuale și energia cosmo-biologică (Freud, 1905 și Reich, 1937), cea dintre fiziologia mecanicistă și fiziologia câmpurilor vieții (Burr, 1972) trebuind să fie reevaluate din perspectiva unei cunoașterii organice (Nishi și Nishida, 1947) cu impact structurant în dinamica individului și a familiei.

Omul ca ființă necunoscută (Carrel, 1935) devine treptat cognoscibil (Săhleanu, 1996), procesul de înțelegere fiind unul axial pentru reevaluarea dinamicii individului și a cuplului uman. Cu privire la dinamica speciei, trebuie să acceptăm faptul că, dincolo de ipoteza evoluției lui Homo Sapiens către alte forme hominide – fapt ce ar părea a fi atestat de două fenomene psiho-biologice conexe: fenomenul accelerației biologice reprezentat de înregistrarea unui spor de înălțime și de greutate la generațiile actuale și fenomenul de neotenie reprezentat de accelerarea maturizării somato-sexuale, manifestat paralel cu întârzierea maturizării sociale (Teilhard de Chardin, în Ifrim și Niculescu, 1988) – forma actuală este departe de a fi atins expresivitatea deplină din cauza lipsei unei programări sociale corespunzătoare, coerente și integrative. În faza actuală de dezvoltare, observăm o integrare socio-profesională tardivă, ca urmare a creșterii perioadelor de școlarizare, a sporirii volumului informațional, a sporirii numărului de contacte sociale, perioada de formare umană depășind 25 de ani. Această formare are însă lacune serioase ce aduc cu sine și costuri foarte mari. O abordare antropologică integrativă (Guja, 2008) ar reduce semnificativ aceste costuri, ar eficientiza programul de dezvoltare socială; prin sporirea calității formative, ar scurta timpul de pregătire și ar micșora gradual riscurile anomiei sociale.

Prin creșterea gradului de maturizare și de conștientizare individuală și de grup se pot regla dezechilibrele sociale. Personalitatea umană nu se poate dezvolta și împlini fără eradicarea graduală a obscurantismului ce revine, în mod paradoxal, în plină eră tehnologică și fără scoaterea la lumină, în scop terapeutic, a marilor angoase prezente în societatea contemporană, ambele fiind rezultanta unei perspective limitate și distorsionate cu privire la existență, aceea că nu există nici o legătură între conștiință și materie. Însă, din momentul în care realizăm că există o profundă legătură și interacțiune între Univers, viață și conștiință, coordonatele existenței noastre individuale și sociale se modifică radical (Lanza și Berman, 2012). Aprofundarea viziunii noastre despre viață poate veni numai pe fondul înțelegerii a două aspecte fundamentale: (1) cunoașterea științifică are o valoare obiectivă și independentă, situându-se deasupra conjuncturii istorico-sociale și a „modelor” culturale, ea netrebuind să devină o ideologie socială și (2) adevăratele pericole publice care slăbesc societatea și o fac vulnerabilă în fața manipularilor de orice natură sunt ignoranța de sine, frica de schimbare, îndoiala neargumetată, risipirea în lucruri ne semnificative și lipsa solidarității interumane.

Familia - între programarea cosmo-geo-biologică și cea socio-psihiologică

În mod real, existența și dinamica individului, a cuplului și a familiei umane nu poate fi concepută în afara logicii sistemelor biologice ce își desfășoară activitatea într-un cadru cosmo-geo-biologic.

Afirmând importanta influență exercitată de realitatea macro-fizică asupra vieții, F. Hoyle (1956) vorbește de o schemă de interacțiune pe patru niveluri: (1) câmpul nuclear asigură coeziunea materiei elementare; (2) câmpul electromagnetic permite emisia și absorbția de lumină de către atomi; (3) câmpul gravitațional este responsabil pentru unitatea stelelor și a galaxiilor; (4) câmpul de generare exprimă o relație strânsă cu expansiunea cosmică care îl diferențiază în mod particular de celelalte câmpuri determinând influența materiei celei mai îndepărtate asupra fiecărui punct, câmpul de generare putând fi astfel suprapus peste celelalte câmpuri deja cunoscute, din moment ce nu este mai diferențiat de celelalte decât sunt ele între ele.

„Toate descoperirile din microfizica particulelor arată cât de mare este complexitatea micro-structurilor materiale și că în realitate există o infinitate dimensională și structurală a particulelor materiale. Prezența masei în toate particulele ce formează câmpurile fizice a confirmat unitatea materială a lumii, că masa este caracteristică a materialității, indiferent de dimensiunile micului sau marelui infinit. Potențialul energetic al radiațiilor, al câmpurilor depinde de potențialul lor material, conform legii echivalenței, de cantitatea de masă obținută în sistemul respectiv. Aceasta este o lege universală. După cum formele de organizare a materiei sunt inepuizabile, inepuizabile sunt și formele de mișcare a materiei, de la lumină până la gândire” (Florescu, 1980, p.53).

Dovezi în direcția constatării unui design primar fără de care specia umană (și nu numai) nu ar fi putut să își ducă existența biologică și socială sunt aduse de (1) prezența unor verigi intermediare care nu doar transformă anorganicul în organic – lumea plantelor, ci și biodisponibilizează produsele rezultante pentru speciile mamifere; în acest context, constatăm faptul că amestecurile create artificial pot avea aceeași compoziție chimică cu cele naturale, însă, din cauza geometriei lor moleculare diferite, organismul uman nu le recunoaște ca „naturale”, asimilarea lor fiind doar parțială sau chiar provocând dezechilibre metabolice; (2) de faptul că nu putem construi celule din amestecurile noastre experimentale fără aportul altor celule vii deja existente (procesul declanșat de întâlnirea unui spermatozoid cu un ovul este un miracol prin inteligența sa dinamica uluitoare); (3) de faptul că nu putem naște oameni cu personalități deja formate și unitare (fără socializarea primară omul rămâne un simplu animal care nu poate decât copia comportamentul altor animale din preajmă) și (4) de faptul că nu putem crea societăți umane din nimic (cum nu putem crea nici societăți de furnici care să facă singure agricultură, alcătuiindu-și proviziile pentru iarnă, așa cum s-a demonstrat că se întâmplă).

Cu acest prilej este necesar să facem câteva observații. Societatea ca formă de organizare există în toată lumea vie (Wilson, 1975) rămânând stabilă pe întreaga durată de existență a speciei respective, uneori de milioane de ani, având doar o componentă existențială orizontală, de perpetuare și conservare. La specia umană însă calitatea mediului socializării este esențială pentru determinarea evoluției sau stagnării individului, pe lângă componenta orizontală manifestându-se și o componentă verticală, de transcendere a nevoilor primare, componentă ce folosește aceste nevoi ca pe un fundament pentru auto-înțelegere, auto-disciplinare și raportare conștientă la sursa existenței. Chiar și în prezența celui mai marcat materialism conceptual, omul simte chemarea de a se reconstrui pe sine prin „muncă”. Kurt Horendt (1970), referindu-se la modul în care deosebim comportamentul animalelor, al prehomindelor (de exemplu pitecantropul – pseudo-unelte) de cel al speciilor hominide (omul de Neandertal/Homo Primigenius, omul actual cu variantele Cro-Magnon,

Chancelade și Grimaldi), ne spune că cele din urmă își păstrează uneltele și le folosesc în mod repetat la diverse acțiuni. Ca și la speciile hominide care l-au precedat, se relevă importanța dezvoltării componentelor psiho-motricității la Homo Sapiens cu ajutorul cărora acesta reușește să proiecteze și să execute activități mentale și fizice din ce în ce mai complexe.

Undeva în acest lanț animalo-prehominido-hominid s-a interpus un vector umanizant care, după ce a apărut, a trebuit sincronizat cu dezvoltarea psiho-fizică a copilului și păstrat din generație în generație. Creșterea copilului într-un mediu animal, fără prezența vectorului umanizant, activează în acesta doar capacitatea de a copia comportamentul animalelor care îl adoptă – fenomenul copiilor lupizați (Singh și Zingg, 1942), readucându-l pe acesta la stadiul animal, cu componente psihologice și motrice restrânse. Copiii animalizați, dacă nu sunt reinsertați social până la vârsta de trei ani, nu mai pot fi recuperați. Creșterea în comun a copiilor și a cimpanzeilor în mediul uman a evidențiat dezvoltarea egală până la vârsta de trei ani la ambele specii. De la trei ani la nouă ani, viteza de dezvoltare calitativă la specia umană este deosebită comparativ cu cea a cimpazeului care, după vârsta de trei ani (până la nouă ani), nu face decât să își consolideze ceea ce a acumulat (Sillamy, 1995). Individul uman are nevoie să socializeze calitativ în timp util (până în cel de-al șaptelea an de viață), pentru a valorifica coborârea laringelui în scopul realizării vorbirii și pentru a activa capacitatea inconștientă de a adapta toate structurile anatomo-fiziologice copierii și învățării vorbirii (Laitman și Reidenberg, 2009) cu o entitate care are deja o structură corticală superioară activată (creator sau părinte). Însă, de la dobândirea vorbirii și până la împlinirea antropologică a individului este un drum lung, dacă luăm în considerare faptul că structura corticală superioară este suportul acestui proces, iar dezvoltarea funcționalității acesteia are loc numai în măsura în care respectivul fundament anatomo-fiziologic este supus unui travaliu informațional intens prin procese continue de învățare ce se desfășoară la nivel psiho-cognitiv, psiho-afectiv și psiho-motric (Epuran, 2005) însoțite de o interacțiune socială activă (Popescu și Paul, 2010b).

Astfel, plasticizarea corticală este răspunsul anatomo-fiziologic al structurii cerebrale văzute ca o matrice de lucru înăscută, ce nu este o tabula rasa (Jung, 1971), matrice denumită generic la nivel neuronal „default connections” (conexiuni preexistente). Cu ajutorul acesteia, învață pe bază de reprezentări auditive, vizuale, tactile, olfactive, pe bază de senzații și trăiri ce în timp capătă forme din ce în ce mai complexe dând naștere unor abstractizări care, combinate cu înregistrările copilăriei, ale adolescenței și ale programului educațional formal, vor seta în individ modele cognitive și psiho-comportamentale – denumite generic, la nivel neuronal, „wiring connections” (conexiuni de asociere) – în baza și prin prisma cărora individul își va reprezenta întreaga viață.

De asemenea, existența și dinamica structurilor sus-menționate nu poate fi concepută în afara unei teleologii, în conformitate cu care, în ciuda morții fizice a reprezentanților speciei, specia în ansamblul ei și urmașii ei în particular duc mai departe acumulările făcute.

Programarea socială aduce cu sine implementarea unui profil de comportament uman ce transmite la nivel primar experiența dobândită intergenerațional, făcând gradual trecerea de la animalitate la umanitate. Capacitatea de a cunoaște, de a argumenta teoretic și de a aplica practic ține însă de o încălcare a instinctului animalic de conservare, fiind astfel o trăsătură specific umană. Profunzimea, calitatea, integrarea elementelor cunoașterii și implementarea ei în activarea și dezvoltarea potențialului speciei umane ridică însă serioase probleme metodologice și practice. Dacă acumulările genotipice și fenotipice rămân stabile, cele ale programării sociale pot fi oricând distruse de inexistența sau dispariția unor verigi de legătură intergenerațională, din cauza faptului că, în ciuda stabilității sale genetice, anatomice și fiziologice, fiecare creier nou are nevoie de inserarea programului socio-cultural primar pentru a-și activa resursele și a-și mobiliza chiar informațiile dobândite suplimentar de la generațiile anterioare.

În acest context, sesizăm marea provocare pentru omul contemporan ce rezidă în menținerea unui echilibru optim între eforturile depuse pentru supraviețuirea biologică și socio-economică și cele depuse pentru împlinirea de sine. Prima componentă asigură o continuitate liniară, în spațiu și timp, a speciei. Cea de-a doua asigură dezvoltarea continuă a acesteia, îmbunătățindu-i condiția biologică și socio-economică. Spre deosebire de alte specii de animale și mai ales de mamifere, la *Homo sapiens*, componenta de dezvoltare este nelimitată atât datorită structurii genetice a creierului ce a suferit un proces de teleencefalizare cu peste 195.000 de ani în urmă (2005), cât și funcționalității acestuia ce este în continuă perfecționare. Această perfecționare este însă strâns legată de modul în care este programat socio-cultural individul. Această programare valorifică îmbunătățește și creează conexiuni neuronale. Problema este însă că, spre deosebire de structura genetică a speciei, de structura creierului uman, de structura corpului uman, văzute ca sisteme biologice extrem de stabile, eficiente, care se dezvoltă și funcționează într-un echilibru intern homeostatic performant, întreținând relații complexe informaționale, energetice și materiale cu mediul înconjurător, cosmo-geo-biologic, ce îi asigură supraviețuirea și dinamica, modelul programării socio-culturale este incomplet, conține multe erori și, prin perpetuarea sistematică a unor reprezentări deformate ale realității, ajunge să destructureze atât mediul social uman (Bădescu, 2001), cât și echilibrul componentelor biologice autonome ale individului (Romila, f.a.).

Ajunși în acest punct, constatăm existența câtorva vulnerabilități ce au un efect colosal asupra dinamicii speciei prin determinismele pe care le creează:

(1) Modelul cognitiv și psiho-comportamental programat și generalizat, în baza căruia sau raportat la care individul își desfășoară viața, nu este modelul antropologic complet, ci este un model cu un grad mare de relativism, ce depinde de gradul de înțelegere general acceptată într-un anumit timp istoric. Devenind o a doua natură a speciei prin obișnuința practicării lui, el îngustează și în anumite momente cheie chiar „orbește” percepția corectă a realității de către creier, devenind o structură de frânare a dezvoltării sociale și individuale, din această cauză, indivizii și grupurile sociale având o capacitate redusă de gestionare a crizelor ce apar sub diverse forme și intensități. Aceste crize psiho-sociale sunt însăși dovada faptului că, din punct de vedere antropologic, specia este departe de a fi atins cea mai bună formă de organizare socială (Mead, 1934). Remediul constă în înțelegerea faptului că realitatea fizică pe care creierul nostru este setat să o perceapă este doar o secvență dintr-o realitate mai complexă, cu coordonate transcospice și transtemporale, realitate ce se proiectează creierului nostru într-o formă multidimensională, la nivel de conștiință (Simeon Noul Teolog, 1977), percepută în contemplarea spirituală (Gheorghe, 2014) și, într-o formă pentadimensională, la nivel de rațiune (Popescu și Paul, 2010b).

(2) Componenta animală stabilă și profund înrădăcinată în antropologia umană este puternic deturnată de răstălmăcirea socio-culturală și de ideologia perioadei istorice pe care specia o parcurge la un anumit moment. Necunoașterea și/sau negarea acesteia ca și structură esențială a naturii umane, perpetuarea unui fals conflict între laturile umană și animală din om, conflict manipulat ideologic și religios, au dus la incongruențe grave cu efecte complexe în dezvoltarea personalității umane, decalajul dintre vârsta dezvoltării biologice și a celei psihologice perpetuând un infantilism psiho-comportamental (Reich, 1946) și/sau modele de personalități înalt receptive la îndoctrinare și sterile afectiv (Greza și Matsui, 1995), factor de generare a unor crize destructive lente – pornografia, prostituția, consumul de droguri, violența familială, consumerismul exacerb (Voicu, 1995) sau rapide – anarhia socială, războiul (Pitulescu, 1996).

Cu acest prilej, constatăm că suntem departe de a fi valorificat ceea ce știm, din cauza unei programări sociale incongruente și incoerente antropologic, orientate spre consumerism și competiție intraspecifică (Griffith, 2014). Programarea socială actuală este de fapt o precondiționare și o predirecționare a indivizilor, familiilor și societății într-o direcție opusă, asincronă cu potențialul

latent de dezvoltare a speciei (Malachi, 2012), potențial evidențiat prin cunoașterea speciei înseși. Cea mai importantă dovadă în acest sens este focalizarea interesului social în jurul noțiunilor de a avea și de a consuma, care ajung să definească individul și la care acesta se raportează în mod artificial, cu minimizarea acelor de a fi (nu mai prezintă interes câștigarea unei identități psihosociale) și de a deveni (auto-descoperirea prin ceilalți este înlocuită de copierea neselectivă a unui curent comportamental social și adeziunea conștientă este transformată în simplă agregare alienantă, animalizantă).

(3) Chiar în ipoteza inexistenței unui model teleologic al organizării vieții, sarcina proiectării unuia specific ne revine tot nouă. Orice intervenție nefastă în acest proces duce la o alienare psihologică a individului și a familiei ce se va materializa mai târziu într-o alienare psiho-neuro-biologică a descendenților. Dacă excludem vectorii necunoscuți ai existenței noastre, limitându-ne doar la fenomenul programării sociale și la cel al plasticității corticale, viitorul nu este decât un prezent foarte bine planificat. Ideea inutilității existenței unui proiect fundamentat, a focalizării atenției pe „trăirea clipei” nu este decât o mare manipulare ce aduce profituri financiare mari unor categorii sociale extrem de restrânse și dezechilibre psiho-comportamentale grave mării majorității a „angajaților” și a „beneficiarilor” – ștergerea identității, dezumanizare, depresie, suicid (Estulin, 2012). Individul este scos din cadrul spiritual, transc cosmic și cosmo-geo-biologic, își ratează drumul maturizării psiho-afective și se izolează social. Un exemplu este prostituția și pornografia (Jeffreys, 2008), care reprezintă locul doi sau trei în lume ca rulaj financiar și care valorifică nefast sciziunea contemporană din interiorul individului, aceea dintre natura umană și cea animală, cea de-a doua devenind modalitate de defulare a frustrărilor celei dintâi.

Este esențial de reținut faptul că plasticizarea corticală poate lucra oricând împotriva speciei, deoarece din om, prin educație și programare paradigmatică, poți obține efectiv ceea ce îți propui – genii sau alienați, armonioși sau socio or psihopați, elevați sau degenerați. Prin intervenții controversate asupra mediului școlar, asupra nutriției (Afrika, 2013), printr-o tehnologizare exagerată, depersonalizantă, printr-o răstălmăcire a pornirilor instinctuale, printr-o deformare a libertății și a dezvoltării personale, evoluția psiho-biologică a unui individ și a unui grup social poate fi deturnată în scopul obținerii unui control total (Estulin, 2012) și al unei noi îndoctrinări (Würtz, 1992). Degenerarea psiho-biologică (Buda, 2009), urmărită consecvent la nivelul unui grup social sau populații, reduce capacitatea de reacție a respectivei colectivități la agresiunile ce se exercită asupra ei în scop spoliator (Perkins, 2010).

(4) Fiind vorba de structuri, procese și dinamisme complexe ce se desfășoară simultan pe mai multe niveluri, dintre care unele încă scapă capacității noastre de investigație științifică, analiza raportului just dintre natura noastră reală, a speciei – trecută, prezentă sau în devenire, cu/fără potențial latent și/sau cu acumulări latente – și natura noastră programată socio-cultural – în baza unor cunoștințe istorice relative ce pleacă de la o reprezentare mai mult sau mai puțin închipuită a realității, trebuie să vizeze fundamentarea unei abordări spirituale și științifice de optimizare, în care prezența deja dovedită, prin logica superioară de organizare a viului (Dulcan, 2009) în opoziție cu forța entropică, a vectorilor de verticalizare calitativă a speciei, invizibili, deci imateriali cunoașterii noastre actuale, să fie acceptată, oferind o așteptată „trezire” a speciei (Teilhard de Chardin, 1959).

Este necesar să înțelegem că avem de-a face cu fenomene complexe care, în majoritatea cazurilor, nu sunt reproductibile în laborator din cauza unicității lor de manifestare sau a complexității intrinseci ce le caracterizează, pentru studiul lor având nevoie de o cunoaștere de profunzime. Aceasta este și situația în cazul familiei și al societății ce sunt, de fapt, două superstructuri de o arhitectură impresionantă. Intrând în interiorul cuplului uman, sesizăm că acesta este compus din doi parteneri ce sunt, de fapt, două sisteme vii, autonome, sisteme ce schimbă permanent informații și conlucrează într-o măsură apreciabilă. Aceste unități complexe au o mișcare

proprie ce este influențată de mega-structurile în care sunt angrenate. Ele sunt o interfață personalizată, activă și conștientă între cinci tipuri de dinamică ce posedă fiecare propriul lui univers – transc cosmic (Bădescu, 2001) sau al originii cosmosului, al cosmosului însuși (Hoyle, 1956), al lumii vii, al speciei umane, al societății umane (Guja, 2007). În legătură cu aceste dinamisme și separat de ele, posedăm un sine individual transcendent (Stăniloiaie, 1972), o minte de dincolo de minte (Jung, 1971; Dulcan, 2013) ce pare a interacționa cu corpul nostru prin trunchiul cerebral, printr-o structură denumită sistem reticular activator ascendent (Popescu-Bălcești, 1992). Acest sine (Hawkins, 2001) lucrează cu sau chiar organizează alte două structuri esențiale ce lucrează sinergic – matricea viului (Burr, 1972; Godeanu, 1979) și ADN-ul uman (Crick și Watson, 1953), dacă nu cumva cele trei sunt o singură structură ce lucrează simultan pe trei nivele diferite – informațional, energetic și material.

Acest sine vine însă în contact cu planul social, purtător al unor determinisme induse religios, ideologic, științific și economic, deseori incongruente și cu consecințe schizoide la nivel individual – persoana ajunge să trăiască asumându-și simultan mai multe roluri impuse fără a se regăsi ființial, identitar, vocațional în nici unul din ele. Calitatea existenței sale psiho-biologice scade, capacitățile sale creative se atrofiază, efortul de adaptare socială venind cu un preț psiho-somatic semnificativ. Tensiunea acumulată astfel trebuie „stinsă” cumva la sfârșitul zilei, o soluție fiind consumul exagerat de alcool sau de substanțe tranchilizante/stupefiante. Existența umană lipsită de un orizont superior de orientare devine o sursă de anxietate și depresie pentru individul dezorientat axiologic (Popa și Ciobanu, 2013). În acest context, stimularea preocupării pentru dezvoltare personală, auto-descoperire și creșterea capacității individuale de organizare, devine o necesitate socială și educațională majoră, psihologia și psihiatria preventivă trebuind să revină în centrul atenției în scopul economisirii unor resurse financiare semnificative (Popescu și Paul, 2010a).

Familia – beneficiara unei abordări integrative

Scopul nostru practic nu vizează dobândirea cunoașterii întregului (ideal plasat în filozofie și teologie), ci organizarea și valorificarea a ceea ce știm deja că suntem. De aici am dedus necesitatea ca analiza structurii antropologice preexistente (Popescu, 2005) să fie actualizată prin cercetarea inter și transdisciplinară (Popescu, 2007), care să facă posibilă o cunoaștere multidimensională a individului uman (Popescu și Paul, 2010b).

În abordarea problematicii cuplului uman este de dorit ca modelele de cunoaștere a vieții să acționeze sinergic (Popescu, 2013), printr-o antropologie integrativă (Guja, 2008) ce valorifică informațiile aduse de istoria și filosofia religiilor (Popescu, 2004), medicina tradițională chineză taoistă (Reid, 1994, 1996), medicina holistică (Janicke și Grunwald, 2009), medicina naturistă (Chirilă și Chirilă, 2008), medicina indiană ayurvedică (Papin, 2006, 2009), medicina alopată, medicina legală (Popescu, 2000), de tanatologie, de criminologie și de alte științe exacte sau sociale ce își pot aduce contribuția la o construcție socială bazată pe realitatea de structură și pe sensul dinamicii ascendente a speciei (Popescu, 2009a, 2009b, 2009c), iar nu pe interese mercantile, depășite istoric și conceptual, ce duc la perpetuarea și accentuarea unor forme de dezechilibru individual și social (Dulcan, 2015).

Este evident că apariția și dispariția unei specii se face în baza unor legități a căror existență, deși nu poate fi demonstrată cu mijloacele științifice contemporane, nu poate fi negată. În baza aceluiași legități, a apărut și creierul lui Homo Sapiens, a cărui structură și funcționare este departe de a fi înțeleasă deplin mai ales în condițiile în care performanțele acestuia tot continuă să fie revelate prin studiu și experimente (Ramachandran, 2002), în ciuda vechimii sale (Bălăceanu-

Stolnici, 2006). Introducerea termenului de socio-fizio-psihologie, dezvoltarea unor cercetări aprofundate în direcția dialogului dintre spiritualitate și știință, continuarea cercetărilor comparative (Holloway, 2008) dintre biologia, anatomia și fiziologia animală și umană sunt o necesitate de vreme ce programarea socială joacă un rol atât de important în câștigarea unei expresii depline și creșterea a individului. Privind astfel lucrurile, rezultă că viitorul speciei umane nu este înlănțuit de un destin obscur și immanent, ci depinde de profunzimea nivelului de înțelegere a determinismelor existenței ce trebuie puse să lucreze în favoarea noastră. Rezultatele înțelegerii logicii viului (Jacob, 1972) trebuie să fie cultivate în mediul social. Numai astfel putem preveni ceea ce Konrad Lorenz (1996) denumea drept catastrofe de reglaj în care sunt irosite resurse umane și materiale semnificative.

Este de dorit ca individul să fie bine ancorat în realitățile existenței sale, cultivându-și un spirit de analiză critică prin intermediul căruia cuplul și familia să fie protejate de reprezentările deformate propagate social, în scop de manipulare ideologico-economică (Cathala, 1991) ce variază de la o epocă istorică la alta. Păstrarea familiei înseamnă păstrarea autonomiei individului față de societate. Cine câștigă controlul asupra minții oamenilor, câștigă controlul asupra destinului speciei. De aici derivă importanța solidarității conjugale ce poate fi definită ca un ansamblu de manifestări psiho-afective, mentale (anticipate și pregătite) și concrete (gesturi și acțiuni) dovedind o înțelegere de profunzime a dinamicii proprii și a cuplului în care factorii motivaționali reciproci cresc stima de sine și încrederea personală în atingerea unor obiective, deschizând noi orizonturi de gândire și de acțiune.

Cunoașterea diferențelor psiho-somatice dintre bărbat și femeie, educația bi-direcțională (fiecare din cei doi să cunoască structura și nevoile celuilalt pentru a-i putea veni în întâmpinare), evaluarea potențial reparatorie a celor patru înregistrări dobândite involuntar – arborele genealogic cu implicații spirituale și psiho-biologice (McAll, 1993), filmul socializării primare (Marcelli, 1982), filmul educării școlare (Cucoș, 2000), filmul interacțiunii în cuplu (Kinsey și colab., 1948, 1953; Masters și Johnson, 1968; Hite, 1976, 1983) – sunt modalități prin care individul și familia își pot optimiza condiția psiho-somatică și îmbunătăți starea socială.

Cuplul reprezintă de fapt continuarea și aprofundarea proceselor de socializare necesare consolidării personalității unitare, știut fiind faptul că aceasta nu este un dat. Lungul drum al dezvoltării personale se face pe baza personalității biologice, mobilizate neuro-endocrin de calitatea interacțiunilor socio-cognitive și socio-afective manifestate în familie și anturaj. Astfel se structurează treptat o entitate psihologică armonioasă, coerentă, ce își va continua drumul în cuplu, structurând mai târziu o nouă familie, „îmbunătățită” – concept teologic asociat împlinirii divinului în uman.

Bibliografie

1. Afrika, L., 2013. *Nutricide: The nutritional Destruction of the Black Race*. EWorld Inc.
2. Bădescu, I., 2001, 2002. *Noologia. Cunoașterea ordinii spirituale a lumii. Sistem de sociologie noologică*. București: Editura Valahia.
3. Bălăceanu-Stolnici, C., 1981. *Anatomia în căutarea sufletului*. București: Editura Albatros.
4. Bălăceanu-Stolnici, 2006. *Antropogeneza și geneza culturii*. București: Editura Ziua.
5. Birx, H.J., 2006. *Encyclopedia of Anthropology*. Vol. 1-5. California: Sage Publications.
6. Buda, O., 2009. *Despre regenerarea și degenerarea unei națiuni*. București: Tritonic Publishing.
7. Burr, H.S., 1972. *Blueprint for Immortality. The electric Patterns of Life*. London: Neville Spearman.

8. Amane, N. și Kitaro, N., 1947. În Carr, B., and Mahalingam, I., 2002. *Companion Encyclopedia of Asian Philosophy. Part V – Japanese Philosophy*. London, New York: Routledge Publishing House. pp.796-7.
9. Carrel, A., 1935. *Man, the Unknown*. New York: Harper&Brothers.
10. Carrel, A., 1951. *Réflexions sur la conduite de la vie*. Paris: Plon.
11. Carrel, A., 2013 [1948]. *Conduita vieții. Rugăciunea*. Mănăstirea Crasna.
12. Cathala, H.P., 1991. *Epoca dezinformării*. București: Editura Militară.
13. Chirilă, P. și Chirilă, M., 2008. *Medicina naturistă*. București: Editura Christiana.
14. Constantin Dulcan, D., 2009 [1981]. *Inteligența materiei*. Ediția a-III-a. București: Editura Eikon.
15. Constantin Dulcan, 2013. *Mintea de dincolo. Sinteza și semnificația experiențelor morții clinice*. Cluj-Napoca: Editura Eikon.
16. Constantin Dulcan, 2015. *Un promotor al noii spiritualități*. Cluj Napoca: Editura Școala Ardeleană.
17. Cremo, M., 2007. *Involuția umană. O alternativă vedică la teoria lui Darwin*. Constanța: Editura Mar.
18. Crick, F., Watson, J.D., 1953. Molecular Structure of Nucleic Acids: A Structure for Deoxyribose Nucleic Acid, *Nature*, vol. 171, pp. 737-8.
19. Cucuș, C., 2000. *Tratat de psihologie socială*. București: Editura ProTransilvania.
20. David, M.M., 1997, [1972]. *Enciclopedia doctrinelor mistice*. Timișoara: Editura Amarcord. Copyright după *Encyclopedie des mystiques*. Paris: Robert Laffont et Jupiter.
21. Dell Orto, A.E., Marinelli, R.P., Edits., 1995. *Encyclopedia of Disability and Rehabilitation*, New York: Macmillan Library Reference USA, Simon & Schuster Macmillan. p.14.
22. Eliade, M., 1995. *The Encyclopedia of Religions*, vol. I-XVI, New York: Simon & Schuster Macmillan and Prentice Hall International.
23. Epuran, M., 2005. *Metodologia cercetării în activitățile corporale*. Ediția a-2-a. București: Editura Fest.
24. Estulin, D., 2012. *Stăpânii din umbră*. București: Meteor Press.
25. Florescu, M., 1980. *Materie și mișcare, Opinii contemporane*. București: Editura științifică și enciclopedică.
26. Freud, S., 2011, [1905]. *Three Essays on the Theory of Sexuality*. Martino Fine Books.
27. Freud, S., 1962, [1930]. *Civilisation and its Discontents*, New York: W.W. Norton.
28. Gheorghe, Ieroh. G., 2014. *Chipul omului*, București: Editura Platytera.
29. Godeanu, M., 1979. Articol „*Interferența câmpurilor ergo-informaționale natu-rale*”. București.
30. Griffith, J., 2014. *Is it to be terminal alienation or transformation for the human race?*. Australia: WTM Publishing and Communications.
31. Guja, C., coord., 1993. *Aurele corpurilor. Interfețe cu cosmosul*. București: Editura Enciclopedică.
32. Guja, C., 1995a. *Introducere în antropologia umană*, Iași: Editura Polirom.
33. Guja, C., 1995b. *Aurele corpurilor*. Iași: Editura Polirom.
34. Guja, C., 2007. *Ghid de Antropologie Generală în viziunea teoriei interfețelor*, București: Editura Universitară „Carol Davila”.
35. Guja, C., 2008. *Antropologie informațională*. București: Editura Academiei Române.
36. Guyton, A., 1992. *Physiology, Human Physiology and Mechanisms of Disease*, Philadelphia, U.S.A.: W.B. Saunders Company.

37. Hawkins, D.R., 2001. *The Eye of the I – from which nothing is hidden*. Sedona, Arizona: Veritas Publishing.
38. Hite, S., 1976. *The Hite report: a nationwide study on female sexuality*. 4th Edition. Macmillan.
39. Hite, S., 1983. *Le rapport Hite sur les hommes*. Robert Laffont.
40. Holloway, R.L., 2008. The Human Brain Evolving: A Personal Retrospective. *Annual Review of Anthropology*, 37, pp. 1-19. Disponibil la: <<http://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev.anthro.37.081407.085211>> [Accesat 20 aprilie 2009].
41. Horendt, K., 1970. *Istoria comunei primitive*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
42. Hoyle, F., 1956. Aux frontières de l'Astronomie. În J. Merleau-Ponty, 1978. *Cosmologia secolului XX: Studiu epistemologic și istoric al teoriilor cosmologice contemporane*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, pp.344-368.
43. Ifrim, M. și Niculescu, G., 1988. *Compendiu de Anatomie*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
44. Jacob, F., 1972. *Logica viului*. București: Editura Enciclopedică Română.
45. Janicke, C. și Grunwald, J., 2009. *Vindecarea alternativă*. Editura Mladinska Knjiga.
46. Jeffreys, S., 2008. *The industrial vagina: The political economy of the global sex trade*. RIPE Series in Global Political Economy. 1st edition. Routledge.
47. Jung, C.G., 1994 [1971]. *Puterea sufletului: antologie*. București: Editura Anima.
48. Kinsey, A.C., Pomeroy, W.B., Martin, C.F. și Gebhart, P.H., 1948. *Le comporta-ment sexuel de l'homme*, Paris: Pavoit.
49. Kinsey, A.C., 1953. *Sexual Behavior in the Human Female*, New York: W.B. Saunders, Division of Simon & Schuster, Inc.
50. Laitman, J.T. și Reidenberg, J.S., 2009. The evolution of the human larynx. Nature's great experiment. În Fried M. P. și Ferlito A., 2009. *The Larynx*, 3rd ed., vol. I-II. San Diego: Plural.
51. Lanza, R. și Berman, B., 2012 [2009]. *Biocentrismul sau cum viața și conștiința sunt cheile pentru înțelegerea adevăratei naturi a Universului*. București: Livingstone.
52. Larcher, H., 1957. *Le sang peut-il vaincre la mort?. Aux frontières de la science*. Paris: Gallimard.
53. Lorenz, K., 1996, [1974]. *Cele opt păcate capitale ale societății civilizate*. București: Humanitas.
54. Loudon, J.E., Howells, M.E. și Fuentes, A., 2006. The Importance of Integrative Anthropology: A Preliminary Investigation Employing Primatological and Cultural Anthropological Data Collection Methods in Assessing Human-Monkey Coexistence in Bali, Indonesia. *Ecological and Environmental Anthropology (University of Georgia)*. Paper 26. Disponibil la: <<http://digitalcommons.unl.edu/icwdmee/26>> [Accesat 02 mai 2008].
55. Malachi, M., 1999 [1992]. *Hostage to the devil: The Possession and Exorcism of Five Contemporary Americans*. HarperOne.
56. Malachi, M., 2012. *Crossing the Desert*. Triumph Communications.
57. Marcelli, D., 2003, [1982]. *Tratat de psihopatologia copilului*. București: Editura Fundației Generația.
58. Masters, W.H. și Johnson, V.E., 1968. *Les reactions sexuelles*. Paris: Ed. R. Laffont.
59. Mead, G.H., 1903. "The Definition of the Psychical", *Decennial Publications of the University of Chicago*, First Series, Vol. III. Chicago: University of Chicago. pp. 77-112.
60. Mead, G.H., 1934. *Mind, Self, and Society*, University of Chicago: Ed. C.W. Morris.
61. Neuwirth, R., 2004. *Shadow Cities: A Billion Squatters, a New Urban World*. Routledge. 1st edition.

62. Papin, J., 2006. *Traité fondamental de la médecine ayurvédique*. Vol. 1. Paris: Éditions Almoraz.
63. Papin, J., 2009. *Traité fondamental de la médecine ayurvédique*. Vol. 2. Paris: Éditions Almoraz.
64. Pauwels, L. și Breton, G., 1996 [1977]. *Întâmplări stranii din istoria Franței*. Bucu-rești: Editura Artemis.
65. Perkins, J., 2010. *Confesiunile unui asasin economic*. București: Editura Litera.
66. Pitulescu, I., 1996. *Al treilea război mondial: crima organizată*. București: Editura Național.
67. Popa, C., Ciobanu, A.M. coord., 2013. *Tulburarea depresivă, Vol.1, Noi direcții de cercetare*. București: Editura Academiei Române.
68. Popa, C., Ciobanu, A.M. coord., 2014. *Tulburarea depresivă, Vol.2, Elemente de psihodiagnostic, terapii moderne și studii de caz*. București: Editura Academiei Române.
69. Popescu, A.I., 2000. *Rolul și limitele eupareuniei în procesul de formare a unei societăți sănătoase și implicarea justiției în stabilirea unor norme generale viabile pentru evitarea unei sexualități aberante*. Teză de licență în Medicină Legală, Facultatea de Drept, Specializarea Științe Juridice, Universitatea din București.
70. Popescu, A.I., 2004. *Sistemul valorilor ascensionale, O nouă metodă de cercetare științifică*. Teză de licență în Istoria și Filosofia Religiiilor, Specializarea Teologie Pastorală, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea din București.
71. Popescu, A.I., 2005. *Metodologia dialogului antropologic inter și transdisciplinar*, Prezentare cu ocazia celei de-a 65-a aniversări a fondării Institutului Român de Antropologie „Francisc J. Rainer”, Academia Română, 7 decembrie.
72. Popescu, A.I., 2007. George Herbert Mead. Inter and transdisciplinary synthesis as means of extending the sociological knowledge. În *Challenges of the Knowledge Society – Scientific Session*, București: Editura Cartea Studentească. pp.399-411.
73. Popescu, A.I., 2008a. Sociology: A beneficiary of the unity of knowledge come from the unity of existence. În *The Annals of the University of Bucharest, Economic and Administrative Sciences*, Year II, pp.21-8.
74. Popescu, A.I., 2008b. Can Sociology express a teleological direction?. *Lex et Scientia International Journal*, Nr.XV, Vol.3/2008.
75. Popescu, A.I., 2009a. Can Sociology express a teleological direction? (Revisited). *Challenges of the Knowledge Society – eBook*, pp.1611-6.
76. Popescu, A.I., 2009b. Deepening the Sociological Research of the Human Phenomenon. New Aspects in the Dialogue between Science and Religion. În *Challenges of the Knowledge Society – eBook*, pp.1546-51.
77. Popescu, A.I., 2009c. Structural Interactionism. Social cost effectiveness through a new methodological approach. *ICEA-FAA 2009*, București: Cartea Studentească, pp.615-24.
78. Popescu, A.I., 2010a. Spirituality and Globalization: A Multi-level Equation. *Lex et Scientia International Journal*, Nr. XVII, Vol1, pp.406-16.
79. Popescu, A.I.și Paul, Al., 2010a. Omnivalent therapeutical approach of the patient, *Romanian Journal of Psychopharmacology*. Volume 10, Supplement 2, Craiova: Editura Medicală Universitară, pp.38-40.
80. Popescu, A.I., Paul, Al., 2010b. *Despre cunoaștere și natura umană – Mic tratat privind sursele și dezvoltarea epistemologică necesare pentru o etologie și sociologie comparate Om-Animal*. Focșani: Editura Andrew.
81. Popescu, A.I.și 2012a. The Psychological Impact of Ideology in the European societies. Comparative study with the analysis of certain paradoxes. Part I. *Revista de Psihologie, Academia Română*, vol.58, nr.1, ianuarie-martie, București: Editura Academiei Române.

82. Popescu, A.I., 2012b. A synthetic review on effectiveness in national and international society. In: E. Druică, ed. *The International Conference in Economics and Administration (ICEA-FAA) 2012*, pp.398-408. București: Editura Universității din București.
83. Popescu, A.I., 2012c. A pluri-disciplinary therapeutical approach of the Central Nervous System pathology. Foundations for economic effectiveness. *International Journal of Health Economics*. University of Bucharest, No.2, pp.20-33.
84. Popescu, A.I., 2013. Energetic Therapy: A Frontline of the anthropological dialogue between multi-millenary spirituality and medical scientific research. *WOMDA Conference Proceedings*, Beijing Global Outlook Institute of Medical Technology, p. 34.
85. Popescu-Bălcești, A., 1992. *Enigma vieții și a morții*, București: Editura Larry-Cart.
86. Ramachandran, V.S., 2002. *Encyclopedia of the Human Brain*. Vol.1-4. Elsevier Science Ltd.
87. Reich, W., 1983, [1937]. *The Bioelectrical Investigation of Sexuality and Anxiety*. Farrar, Straus and Giroux.
88. Reich, W., 1946. *The mass psychology of fascism*, Orgone Institute Press.
89. Reid, D., 1994. *The Tao of Health, Sex and Longevity, A modern practical approach to the ancient way*, London: Simon & Schuster.
90. Reid, D., 1996 [1994]. *TAO – Cartea completă de medicină tradițională chineză*. București: Editura Colosseum.
91. Romila, A., f.a. *Psihiatrie*, Ediția a-2a revizuită. București: Editura Asociația Psihiatrilor Liberi din România.
92. Săhleanu, V., Popovici, C. și Tomin, U., 1966. *Dialectica metodelor în cercetarea științifică*. Vol. 1. București: Editura Științifică.
93. Săhleanu, V., Fischbein, E., Steriade, M. și Tomin, U., 1966. *Dialectica metodelor în cercetarea științifică*. Vol. 2. București: Editura Științifică.
94. Săhleanu, V., 1996. *De la omul necunoscut la omul cognoscibil*. București: Editura Ramida.
95. Sillamy, N., 1998, [1995]. *Larousse – Dicționar de Psihologie*, București: Editura Univers Enciclopedic.
96. Simeon Noul Teolog, Sf., 1977, [1005]. *Filocalia Sfințelor Nevoințe Duhovnicești*. vol.6, București: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă.
97. Singh, Rev. J.A.L., Zingg, R.M., 1942. *Wolf Children and Feral Man*, Harper.
98. Stăniloae, D., 1972. *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Vol.1-3, București: Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române.
99. Stăniloae, D., 2001. *Ascetism și Mistică*, București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
100. Stevens, A., 2012 [1993]. *Sinele de două milioane de ani. O abordare jungiană*, București: Editura Herald.
101. Teilhard de Chardin, P., 1959. *L'Avenir de l'Homme*, Éditions Du Seuil. 1er édition.
102. Voicu, C. 1995. *Banii murdari și crima organizată*. București: Editura Artprint.
103. Wilson, E.O., 1975. *Sociobiology. The new synthesis*, Belknap Press of Harvard University Press.
104. Wundt, W.M., 1967, [1874]. *Principles of Physiological Psychology*, vol.1, Englewood Cliffs, N.Y.: Prentice Hall.
105. Wundt, W.M., 1991. *Outlines of Psychology*, Harper Collins.
106. Würtz, B., 1992. *New Age*, Timișoara: Editura de Vest.